

ЗАКОН

О РЕХАБИЛИТАЦИЈИ

Предмет закона

Члан 1.

Овим законом уређују се рехабилитација и правне последице рехабилитације лица која су из политичких, верских, националних или идеолошких разлога, лишена живота, слободе или других права до дана ступања на снагу овог закона:

1) на територији Републике Србије без судске или административне одлуке;

2) изван територије Републике Србије без судске или административне одлуке војних и других југословенских органа, ако су имала или имају пребивалиште на територији Републике Србије или држављанство Републике Србије;

3) судском или административном одлуком органа Републике Србије;

4) судском или административном одлуком војних и других југословенских органа, ако су имала или имају пребивалиште на територији Републике Србије или држављанство Републике Србије.

Право на рехабилитацију има лице из става 1. тач. 3) и 4) овог члана ако је судска или административна одлука донета противно начелима правне државе и општеприхваћеним стандардима људских права и слобода.

Право на рехабилитацију имају и лица из става 1. овог члана која се, у складу са законом и другим прописима, сматрају борцима народноослободилачког рата.

Право на рехабилитацију немају лица која су за време трајања Другог светског рата на територији Републике Србије лишена живота у оружаним сукобима као припадници окупационих оружаних снага и квислиншких формација.

Република Србија, у смислу овог закона, није одговорна за радње и акте окупационих снага за време трајања Другог светског рата на територији Републике Србије.

Рехабилитација и ограничења права на враћање одузете имовине и обештећење

Члан 2.

Не могу се рехабилитовати и немају право на враћање имовине одузете на основу прописа из члана 2. Закона о враћању одузете имовине и обештећењу („Службени гласник РС”, број 72/11), припадници окупационих снага које су окупирале делове територије Републике Србије током Другог светског рата и припадници квислиншких формација, а који су извршили, односно учествовали у извршењу ратних злочина.

Под лицима из става 1. овог члана, односно лицима из члана 5. став 3. тачка 3) Закона о враћању одузете имовине и обештећењу („Службени гласник РС”, број 72/11) сматрају се:

1) сва лица која су одлуком војног суда или другог органа под контролом Националног комитета ослобођења Југославије од дана ослобођења одређеног места проглашена за ратне злочинце, односно учеснике у ратним злочинима;

2) сва лица која су судови и други органи Демократске Федеративне Југославије и Федеративне Народне Републике Југославије, као и Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача током Другог светског рата прогласили да су ратни злочинци, односно учесници у ратним злочинима.

Под лицима из става 1. овог члана не сматрају се лица која су до дана ступања на снагу овог закона рехабилитована, лица која буду рехабилитована по сили закона у складу са овим законом, као и лица за која се у поступку рехабилитације утврди да нису извршила, односно учествовала у извршењу ратних злочина.

Под даном ослобођења, у смислу става 2. тачка 1) овог члана сматра се дан када су припадници Народноослободилачког покрета почели ефективно да врше власт у одређеном насељеном месту, која се касније није прекидала.

Рехабилитација и правне последице рехабилитације

Члан 3.

Рехабилитација је утврђивање ништавости, односно непуноважности аката и радњи којима су лица из члана 1. став 1. овог закона лишена живота, слободе или других права из политичких, верских, националних или идеолошких разлога.

Правне последице рехабилитације за рехабилитовано лице и за друга лица одређена овим законом су мере уклањања и ублажавања последица ништавих, односно непуноважних аката и радњи из става 1. овог члана и обухватају право на: посебан пензијски стаж; месечну новчану накнаду (посебан додатак); здравствену заштиту и друга права из здравственог осигурања; право на враћање конфисковане имовине или имовине одузете по основу прописа из члана 2. став 1. овог закона, односно обештећење за ту имовину; право на обештећење за материјалну и нематеријалну штету (рехабилитационо обештећење).

Врсте рехабилитације

Члан 4.

Лица из члана 1. став 1. овог закона рехабилитују се по сили закона (законска рехабилитација) или судском одлуком (судска рехабилитација).

Суд у случају законске рехабилитације доноси одлуку којом утврђује да је лице рехабилитовано по сили закона, а у случају судске рехабилитације суд га својом одлуком рехабилитује.

Законска рехабилитација

Члан 5.

По сили закона рехабилитују се лица из члана 1. став 1. тач. 1) и 2) овог закона чија су права и слободе повређена до дана ступања на снагу овог закона, без судске или административне одлуке.

По сили закона рехабилитују се лица из члана 1. став 1. тач. 3) и 4) овог закона чија су права и слободе повређена до дана ступања на снагу овог закона, а која су судском или административном одлуком кажњена:

1) за дело које у време извршења радње није било одређено законом као кажњиво дело или казном која у време извршења дела није била прописана;

2) за кривично дело непријатељске пропаганде злонамерним и неистинитим приказивањем друштвенополитичких прилика у земљи из члана 118. став 1. Кривичног законика („Службени лист ФНРЈ”, бр. 13/51, 30/59 – пречишћени текст, 11/62, 31/62 и 37/62 и „Службени лист СФРЈ”, бр. 15/65, 15/67, 20/69 и 6/73);

3) за кривично дело из члана 1. став 3. и члана 5. став 2. у вези са ставом 1. тач. 1), 3), 4), 5), 6), 11) и 12) Закона о сузбијању недопуштене трговине, недопуштене шпекулације и привредне саботаже („Службени лист ДФЈ”, број 26/45 и „Службени лист ФНРЈ”, број 56/46);

4) за кривично дело из Закона о сузбијању недопуштене трговине, недопуштене шпекулације и привредне саботаже („Службени лист ДФЈ”, број 26/45 и „Службени лист ФНРЈ”, број 56/46) у којима је против власника предузећа (радње), одговорне управе правног лица, органа или пуномоћника правног лица који су управљали предузећем или имањем у својини правног лица, повређена претпоставка невиности применом члана 11. тог закона;

5) за кривично дело из члана 2. Закона о забрани изазивања националне расне и верске мржње и раздора („Службени лист ДФЈ”, број 36/45 и „Службени лист ФНРЈ”, број 56/46), ако је учињено само радњом писања;

6) због бекства из установе за извршење санкција и других принудних мера у којој је извршавана санкција или друга принудна мера према лицу из члана 1. став 1. овог закона.

По сили закона рехабилитују се и лица из члана 1. став 1. тач. 3) и 4) овог закона која су на основу судске или административне одлуке лишена слободе под оптужбом да су се изјаснили за Резолуцију Информбироа од 28. јуна 1948. године и држана у логорима или затворима на територији Федеративне Народне Републике Југославије у периоду од 1949. до 1955. године.

По сили закона рехабилитују се и лица која су по принципу колективне одговорности проглашена за ратне злочинце, односно учеснике у ратним злочинима, а која нису изгубила југословенско држављанство и нису извршила или учествовала у извршењу ратних злочина.

По сили закона рехабилитују се и лица којима је Указом Председништва Президијума Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије У. број 392 од 8. марта 1947. године („Службени лист ФНРЈ”, број 64/47) укинута држављанство и конфискована целокупна имовина.

Захтев за рехабилитацију

Члан 6.

Поступак за рехабилитацију покреће се захтевом.

Подносиоци захтева за рехабилитацију

Члан 7.

Захтев за рехабилитацију може поднети:

- 1) лице из члана 1. став 1. овог закона;
- 2) после смрти лица из члана 1. став 1. овог закона, супружник, ванбрачни партнер, деца (брачна, ванбрачна, усвојена и пасторчад), потомци, преци, усвојиоци, браћа и сестре, остали законски наследници, тестаментални наследници и правно лице чији је то лице било члан, односно оснивач;
- 3) правно лице чији је циљ заштита слобода и права човека и грађанина, уз својеручно потписани и од надлежног органа оверени пристанак лица из члана 1. став 1. овог закона, а у случају његове смрти, уз пристанак неког од физичких лица из тачке 2) овог члана;
- 4) јавни тужилац у случају нарочито тешке повреде начела правне државе и општеприхваћених стандарда људских права и слобода;
- 5) деца лица из члана 1. став 1. овог закона која су, за време трајања повреде права и слободе родитеља, рођена у установама за извршење санкција, односно која су у тим установама са њима провела део времена или су за то време расла без родитељског старања једног, другог или оба родитеља.

Садржина захтева

Члан 8.

Захтев за рехабилитацију нарочито садржи: податке о лицу чија се рехабилитација захтева, својеручно потписан и од надлежног органа оверен пристанак у случају из члана 7. тачка 3) овог закона, опис повреде права, као и доказе о оправданости захтева.

Рок за подношење захтева

Члан 9.

Право на подношење захтева за рехабилитацију због повреде права из члана 1. став 1. овог закона престаје протеком пет година од дана ступања на снагу овог закона.

Надлежност и састав суда

Члан 10.

О захтеву за рехабилитацију одлучује виши суд.

Захтев за рехабилитацију подноси се вишем суду надлежном за подручје где се налази пребивалиште, односно седиште подносиоца захтева или месту где је извршена повреда права.

О захтеву за рехабилитацију одлучује судија појединац.

Обавештење о поднетом захтеву

Члан 11.

О поднетом захтеву за рехабилитацију виши суд одмах обавештава министарство надлежно за послове правосуђа (у даљем тексту: Министарство), уз доставу копије захтева.

Ако је за рехабилитацију истог лица покренуто два или више поступка, Министарство ће о томе обавестити судове пред којима су поступци покренути да би се поступак спровео пред оним судом пред којим је поступак раније покренут.

Бесплатна правна помоћ и трошкови поступка

Члан 12.

Подносиоцу захтева који је физичко лице или правно лице чији циљ није остваривање добити у поступку рехабилитације може се одобрити бесплатна правна помоћ, у складу са законом.

Подносилац захтева у поступку рехабилитације ослобођен је плаћања трошкова поступка.

Истражно начело

Члан 13.

Суд прибавља доказе и податке од надлежних државних органа и организација, који су дужни да их на захтев суда доставе у року од 60 дана од дана пријема захтева.

Суд може и самостално истраживати чињенице које странка није изнела.

Правила поступка

Члан 14.

О захтеву за рехабилитацију лица из члана 5. овог закона суд одлучује у једностраначком поступку по правилима ванпарничног поступка, уз обавезно претходно прибављање мишљења надлежног вишег јавног тужиоца.

У случају да се у мишљењу надлежног вишег јавног тужиоца оспорава захтев из става 1. овог члана, даљи поступак ће се наставити у складу са одредбом става 3. овог члана.

О захтевима за рехабилитацију лица из члана 1. став 1. тач. 3) и 4) овог закона, осим захтева лица из става 1. овог члана, суд одлучује у двостраначком поступку по правилима ванпарничног поступка, а као други учесник у поступку обавезно учествује Република Србија, коју заступа надлежни виши јавни тужилац.

Привремене мере обезбеђења

Члан 15.

Суд може, на захтев лица из члана 7. овог закона, пре покретања и у току поступка рехабилитације одредити привремене мере обезбеђења под условима прописаним законом којим се уређује извршење и обезбеђење.

Примена Закона о ванпарничном поступку

Члан 16.

У поступку рехабилитације не примењују се одредбе чл. 16, 23. и 24. Закона о ванпарничном поступку.

Решење о рехабилитацији

Члан 17.

Када је повреда права извршена без судске или административне одлуке, суд ће у решењу којим се усваја захтев за законску рехабилитацију утврдити да је извршена повреда права лица из члана 1. став 1. тач. 1) и 2) овог закона, као и да су без дејства одговарајуће правне последице те повреде.

Решењем којим усваја захтев за законску рехабилитацију лица из члана 5. ст. 2. до 5. овог закона, суд утврђује да је одлука која је била донета против рехабилитованог лица ништава од њеног доношења, као и да су ништаве њене правне последице.

Решењем којим усваја захтев за судску рехабилитацију, суд утврђује да је одлука која је била донета против рехабилитованог лица ништава од њеног доношења, у целини или делимично, као и да су ништаве њене правне последице.

Захтев за судску рехабилитацију усваја се делимично ако је основан само у погледу неког од кажњивих дела на које се односи одлука, као и ако је основан само у погледу врсте или висине изречене казне.

Рехабилитовано лице сматра се неосуђиваним у делу у којем је усвојен његов захтев за рехабилитацију, а време трајања извршене казне сматра се неоправданим лишењем слободе.

Жалба против решења о рехабилитацији

Члан 18.

Против решења у поступку рехабилитације дозвољена је жалба у року од 30 дана од дана достављања решења.

Надлежни апелациони суд одлучује о жалби у већу састављеном од троје судија.

Против правноснажног решења у поступку рехабилитације није дозвољена ревизија.

Објављивање правноснажног решења о рехабилитацији

Члан 19.

Министарство објављује имена и податке о рехабилитованим лицима у „Службеном гласнику Републике Србије” на захтев лица из члана 7. овог закона, најмање једном у три месеца.

Права рехабилитованих лица

Члан 20.

Рехабилитовано лице има право на посебан пензијски стаж, месечну новчану накнаду (посебан додатак), здравствену заштиту и друга права из

здравственог осигурања, право на враћање конфисковане имовине или имовине одузете по основу прописа из члана 2. став 1. овог закона, односно обештећење за ту имовину, као и право на рехабилитационо обештећење.

Враћање имовине, односно обештећење за имовину из става 1. овог члана врши се у складу са законом који уређује враћање одузете имовине и обештећење за одузету имовину.

Права других лица

Члан 21.

Лице из члана 7. тачка 5) овог закона има право на здравствену заштиту и друга права из здравственог осигурања, као и право на рехабилитационо обештећење, у складу са одредбом члана 26. став 3. овог закона.

Право на рехабилитационо обештећење имају и брачни друг, деца и родитељи, односно браћа, сестре и ванбрачни партнер рехабилитованог лица, у складу са одредбом члана 26. став 4. овог закона.

Право на враћање конфисковане имовине или имовине одузете по основу прописа из члана 2. став 1. овог закона, односно обештећење за ту имовину имају наследници рехабилитованог лица, у складу са одредбом члана 25. овог закона.

Пензијски стаж

Члан 22.

Рехабилитованом лицу признаје се време лишења слободе као посебан пензијски стаж у двоструком трајању.

Рехабилитованом лицу признаје се време незапослености по престанку лишења слободе као посебан пензијски стаж у ефективном трајању, а најдуже две године, ако је незапосленост наступила због повреде права и слобода у смислу овог закона.

Месечна новчана накнада (посебан додатак)

Члан 23.

Рехабилитовано лице коме је признат посебан стаж из члана 22. овог закона у трајању од најмање осам година има право на месечну новчану накнаду (посебан додатак), у висини од 50% од просечне месечне плате у Републици Србији у претходној години.

Обрачун, усклађивање и исплату посебног додатка врши Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање.

Средства за исплату посебног додатка обезбеђују се у буџету Републике Србије.

Здравствена заштита и здравствено осигурање

Члан 24.

Рехабилитовано лице и лице из члана 7. тачка 5) овог закона, које није здравствено осигурано има право на здравствену заштиту и друга права из здравственог осигурања као осигураник, у складу са законом којим се уређује здравствено осигурање.

Средства за здравствену заштиту и здравствено осигурање из става 1. овог члана обезбеђују се у буџету Републике Србије.

Право на враћање конфисковане имовине, односно обештећење за конфисковану имовину

Члан 25.

Рехабилитовано лице и лица из члана 21. став 3. овог закона имају право на враћање конфисковане имовине или имовине одузете по основу прописа из члана 2. став 1. овог закона, односно обештећење за ту имовину, у складу са законом који уређује враћање одузете имовине и обештећење за одузету имовину.

Право на рехабилитационо обештећење

Члан 26.

Рехабилитовано лице има право на обештећење за материјалну штету насталу због повреде права и слобода, у складу са законом којим се уређују облигациони односи.

Рехабилитовано лице има право на враћање наплаћених новчаних казни и трошкова поступка, у ревалоризованом износу чија се висина одређује тако што се утврђује сразмера наплаћених износа према просечној плати у време наплате, у односу на просечну плату у Републици Србији у години у којој се врши враћање.

Рехабилитовано лице и лице из члана 7. тачка 5) овог закона има право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, у складу са законом којим се уређују облигациони односи.

Лица из члана 21. став 2. овог закона имају право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због смрти рехабилитованог лица, под условом да је између њих и умрлог рехабилитованог лица постојала трајнија заједница живота, у складу са законом којим се уређују облигациони односи.

Комисија за рехабилитационо обештећење

Члан 27.

На основу одлуке суда којим се усваја захтев за рехабилитацију, рехабилитовано лице и лица из члана 26. ст. 3. и 4. овог закона могу да поднесу захтев за рехабилитационо обештећење.

О захтеву за рехабилитационо обештећење одлучује Комисија за рехабилитационо обештећење.

Ако захтев из става 2. овог члана не буде усвојен или по њему Комисија за рехабилитационо обештећење не донесе одлуку у року од 90 дана од дана подношења захтева, подносилац захтева може код надлежног суда поднети тужбу за накнаду штете. Ако је постигнут споразум само у погледу дела захтева, тужба се може поднети у погледу остатка захтева.

Тужба за накнаду штете из става 3. овог члана не може се поднети по истеку рока од једне године од дана достављања одлуке о одбијању захтева или дана закључења споразума, односно од истека рока из става 3. овог члана.

Актом министра надлежног за послове правосуђа одређује се састав Комисије из става 2. овог члана и ближе уређује њен рад.

Одлука и споразум о рехабилитационом обештећењу

Члан 28.

Одлука којом је усвојен захтев за рехабилитационо обештећење, односно споразум о рехабилитационом обештећењу има својство извршне исправе.

Јединствена евиденција

Члан 29.

Министарство води јединствену евиденцију поднетих захтева и правноснажних одлука о рехабилитацији.

Садржину и начин вођења евиденције из става 1. овог члана ближе уређује министар надлежан за послове правосуђа.

Прелазна одредба

Члан 30.

Поступци рехабилитације који су започети по Закону о рехабилитацији („Службени гласник РС”, број 33/06), а нису окончани до дана ступања на снагу овог закона, окончаће се по одредбама тог закона.

Права по основу рехабилитације утврђена овим законом стичу се и на основу правноснажних судских одлука којима су усвојени захтеви за рехабилитацију, а које су донете у складу са Законом о рехабилитацији („Службени гласник РС”, број 33/06).

Захтев за рехабилитацију, у складу са овим законом, може се поднети и ако је донета правноснажна судска одлука којом је одбијен захтев за рехабилитацију поднет на основу Закона о рехабилитацији („Службени гласник РС”, број 33/06).

Рок за доношење подзаконских аката

Члан 31.

Министар надлежан за послове правосуђа, у року од 60 дана од дана ступања на снагу овог закона, доноси акт из члана 27. став 5. и члана 29. став 2. овог закона.

Престанак важења ранијег закона

Члан 32.

Даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о рехабилитацији („Службени гласник РС”, број 33/06).

Завршна одредба

Члан 33.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

I. УСТАВНИ ОСНОВ

Уставни основ за доношење Закона о рехабилитацији садржан је у члану 35. ст. 1. и 2. Устава Републике Србије којим је прописано да право на рехабилитацију, накнаду штете од Републике Србије и друга права утврђена законом има лице које је без основа или незаконито лишено слободе, притворено или осуђено на кажњиво дело. Уставни основ садржан је и у члану 97. тачка 2. Устава којим је предвиђено да Република Србија уређује и обезбеђује, између осталог, поступак пред судовима и другим државним органима.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Закон о рехабилитацији („Службени гласник РС”, број 33/06), у члану 8, предвидео је да ће се право на накнаду штете и право на повраћај конфисковане имовине уредити посебним законом. Како до данас посебан закон који ће уредити питање накнаде штете рехабилитованим лицима није донет, неопходно је ова питања коначно уредити. На потребу законског уређења ове материје указао је и Уставни суд, као и Народна скупштина.

Као једно од најспорнијих питања које се појављивало у стручној јавности поводом примене важећег закона поставило се и питање уређења тзв. законске рехабилитације, што важећи закон није регулисао. Такође, на захтев судске праксе, законом је регулисано питање правила поступка који се примењује на поступак по захтеву за рехабилитацију, које важећим законом није прецизно уређено.

Када је у питању уређење накнада штете као централно питање и највећи недостатак важећег закона, у предложеном тексту, за рехабилитована лица предвиђена су најшира могућа лепеза права која та лица могу остварити (право на пензијски стаж, здравствено осигурање, накнаду материјалне штете и друго), а такође је прописан и поступак за остваривање ових права.

Из свих наведених разлога, неопходно је донети нови Закон о рехабилитацији, при чему је прелазним одредбама неопходно прописати и његов однос према започетим поступцима по захтевима за рехабилитацији.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА И ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

Чланом 1. Закона (Предмет закона) предвиђено је да се законом уређују рехабилитација и правне последице рехабилитације лица која су из политичких, верских, националних или идеолошких разлога, лишена живота, слободе или других права. За разлику од важећег закона, овај закон проширује круг лица на која се рехабилитација односи. Поред лица која су имала пребивалишта на територији Републике Србије, рехабилитацију могу остварити и лица која су лишена живота, слободе или других права на територији Републике Србије без судске или административне одлуке, ван територије Републике Србије, ако су имала држављанство или пребивалиште у Републици Србији, судском или административном одлуком органа Републике Србије, односно на основу држављанства Републике Србије, ако је лишење живота или слободе последица судске или административне одлуке војних или других југословенских органа. Круг лица која имају право на рехабилитацију према важећем закону доводио је до недоумица у судској пракси, због чега је Законом овај круг прецизиран. Ставом 4. истог члана предвиђено је да право на

рехабилитацију немају лица која су за време Другог светског рата лишена живота на територији Републике Србије као припадници окупационих оружаних снага и квислиншких формација. Такође, ставом 5. је прописано да Република Србија није одговорна за радње и акте окупационих снага за време трајања Другог светског рата.

Чланом 2. Закона уређена су ограничења права на враћање одузете имовине и обештећење на основу рехабилитације. Предвиђено је да се не могу рехабилитовати припадници окупационих снага и квислиншких формација који су током Другог светског рата извршили, односно учествовали у извршењу ратних злочина, што је утврђено одлукама војих или других органа. Међутим, и овим лицима се даје могућност да могу бити рехабилитована, под условом да се у поступку пред судом утврди да нису чинили, односно учествовали у чињењу ратних злочина.

Чланом 3. Закона предвиђено је да се под рехабилитацијом подразумева утврђивање ништавости, односно непуноважности радњи одлука судске, војне или административне власти у односу на лица која су из политичких, верских, националних или идеолошких разлога лишена живота, слободе или других права. Ставом 2. истог члана предвиђено је да су правне последице рехабилитације за рехабилитовано лице уклањање и ублажавање последица ништавих, односно непуноважних аката и наведена права која рехабилитованом лицу припадају.

Чланом 4. Закона прописане су врсте рехабилитације. Предвиђа се законска рехабилитација, односно рехабилитацију по самом закону, и рехабилитацију на основу судске одлуке. Без обзира на врсту рехабилитације, неопходна је судска одлука, при чему код законске рехабилитације суд утврђује да је лице рехабилитовано по самом закону, док га код судске рехабилитације суд рехабилитује својом одлуком.

Члан 5. Закона уређује законску рехабилитацију. Предвиђен је двоструки режим законске рехабилитације, у зависности од тога коме лицу рехабилитација припада. По сили закона право на рехабилитацију имају лица чија су права повређена на територији Републике Србије без судске или административне одлуке, као и лица ван територије Републике Србије без судске или административне одлуке војних и других југословенских органа, ако су имала или имају пребивалиште на територији Републике Србије или држављанство Републике Србије. За остала лица, законска рехабилитација им припада ако су на основу судске или административне одлуке кажњавани за дело које у време извршења радње није било одређено законом као кажњиво дело или кажњено казном која у време извршења дела није била прописана, затим за тачно одређена кривична дела, као и због бекства из установе за извршење санкција и других принудних мера у којој је извршавана санкција или друга принудна мера.

Поред наведених лица, законска рехабилитација је предвиђена за још три групе лица. Прва група су лица која су на основу судске или административне одлуке лишена слободе под оптужбом да су се изјаснили за Резолуцију Информбироа и по том држана у логорима или затворима на територији Федеративне Народне Републике Југославије. Друга група лица су лица која су по принципу колективне одговорности проглашена за ратне злочинце, односно учеснике у ратним злочинима, а која нису изгубила југословенско држављанство и нису учествовала у вршењу ратних злочина. Трећа група лица су лица којима је указом Председништва Президијума Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије У. број 392 од 8. марта 1947. године („Службени лист ФНРЈ”, број 64/47) укинута

држављанство и конфискована целокупна имовина. Реч је о лицима којима је одузето држављанство и конфискована целокупна имовина на основу наведеног указа, који је укинут Законом о укидању Указа о одузимању држављанства и имовине породици Карађорђевић („Службени лист СРЈ”, број 9/01 и „Службени лист СЦГ”, број 1/03 – Уставна повеља).

Чланом 6. Закона је предвиђено да се поступак за рехабилитацију покреће захтевом.

Члан 7. Закона прописан је круг лица који могу поднети захтев за рехабилитацију. Закон омогућује подношење захтева већем броју лица, у циљу омогућавања остваривања права која проистичу из рехабилитације и у случајевима када лице на кога се рехабилитација односи није у могућности да само поднесе захтев. Поред лица на кога се рехабилитација односи, захтев могу поднети и блиски сродници тог лица (супружник, деца, потомци, преци и остали сродници). Такође, закон омогућује да захтев може поднети и јавни тужилац, у случају нарочито тешке повреде начела правне државе и општеприхваћених стандарда људских права и слобода, као и правно лице чији је циљ заштита слобода и права човека и грађанина.

Члан 8. Закона прописује садржину захтева за рехабилитацију. Предвиђено је да захтев садржи личне податке лица чија се рехабилитација захтева, опис повреде права, као и доказе о оправданости захтева.

Члан 9. Закона прописује рок у коме се захтев може поднети. Имајући у виду да је питање рехабилитације у Републици Србији неопходно решити у што краћем року, да је предвиђен веома широк круг лица која могу поднети захтев, да је судска одлука услов за остваривање права на рехабилитационо обештећење, као и да је до сада донет велики број одлука о рехабилитацији, односно да је велик број судских поступака већ у току, закон предвиђа релативно кратак рок до кога се захтев може поднети. Релативно кратак рок је прописан и због интереса правне сигурности.

Чланом 10. Закона прописана је надлежност и састав суда који одлучује о захтеву за рехабилитацију. Као и до сада, у овом поступку је стварно надлежан виши суд. Месно надлежан суд је где се налази пребивалиште, односно седиште подносиоца захтева или суд где је извршена повреда права. У циљу повећавања ефикасности вођења овог поступка предложено је да у овим поступцима суди судија појединац.

Члан 11. Закона прописује обавезу суда да о поднетом захтеву одмах обавести Министарство правде. Наведено обавештавање је неопходно из разлога што се у досадашњој судској пракси дешавало да је поднето више захтева за рехабилитацију за исто лице, и то пред различитим вишим судовима. Из наведених разлога, Закон предвиђа да ће, у том случају, Министарство правде обавестити судове пред којима су такви поступци покренути, како би се поступак спровео пред оним судом пред којим је поступак покренут раније.

Чланом 12. Закона прописано је да подносилац захтева у поступку рехабилитације има право на бесплатну правну помоћ, као и на ослобођење плаћања трошкова поступка.

Члан 13. Закона прописује истражно начело као начело поступка пред судом. То конкретно значи да суд прибавља доказе и податке од надлежних државних органа и организација, као и да може и самостално истраживати чињенице које ниједна странка није изнела у поступку.

Члан 14. Закона прописује правила поступка рехабилитације. Уређење овог питања представља новину у односу на важећи закон, који није уредио поступак, што је представљало велики проблем судској пракси. О захтеву за рехабилитацију, ако се ради о законској рехабилитацији суд одлучује у једностраначком поступку по правилима ванпарничног поступка, уз обавезно прибављање мишљења надлежног вишег јавног тужиоца. У случају судске рехабилитације, суд одлучује у двостраначком поступку по правилима ванпарничног поступка, а као други учесник у том поступку обавезно учествује Република Србија, коју заступа надлежни виши јавни тужилац.

Чланом 15. Закона предвиђена је могућност одређивања привремене мере обезбеђења по правилима извршног поступка пре покретања поступка и у току поступка рехабилитације. За доношење одлуке о одређивању привремене мере неопходан је одговарајући предлог подносиоца захтева за рехабилитацију.

Члан 16. Закона предвиђа да се у поступку рехабилитације не примењују поједине одредбе Закона о ванпарничном поступку, имајући у виду специфичности поступка рехабилитације. Реч је о одредбама које се односе на упућивање на парницу или поступак пред управним органом када су међу учесницима спорне чињенице важне за решавање претходног питања.

Члан 17. Закона уређује садржину решења о рехабилитацији. Решењем којим усваја захтев за законску рехабилитацију суд утврђује да је одлука која је била донета против рехабилитованог лица ништава од њеног доношења, као и да су ништаве њене одговарајуће правне последице. У поступку судске рехабилитације, захтев може бити усвајен и делимично, ако је основан само у погледу неког или неких од више кажњивих дела на које се односи одлука, као и ако је основан само у погледу врсте или висине изречене казне. Предвиђено је и да се рехабилитовано лице сматра се неосуђиваним у делу у којем је усвојен његов захтев за рехабилитацију, а време трајања извршене казне према њему за које је рехабилитовано, сматра се лишењем слободе.

Члан 18. Закона уређује другостепени поступак. Против решења у поступку рехабилитације дозвољена је жалба у року 30 дана од дана пријема решења. Надлежни апелациони суд одлучује о жалби у већу састављеном од троје судија. У поступку рехабилитације није дозвољена ревизија.

Члан 19. Закона уређује објављивање правноснажног решења о рехабилитацији. Предвиђено је да Министарство објављује имена и податке о рехабилитованим лицима у „Службеном гласнику Републике Србије”. За разлику од досадашњег законског решења да се објављивање врши по службеној дужности, Законом је предвиђено да се решење објављује на захтев лица које је поднело захтев за рехабилитацију.

Члан 20. Закона прописује права лица која су рехабилитована. Рехабилитована лица имају права на посебан пензијски стаж, месечну новчану накнаду, здравствену заштиту, право на враћање конфисковане или одузете имовине, односно обештећење за ту имовину и право на рехабилитационо обештећење за материјалну и нематеријалну штету. Прописивањем већег броја различитих права рехабилитованим лицима омогућиће се остваривање уставног права на адекватну накнаду због лишења живота, слободе и других права из политичких, верских или идеолошких разлога.

Члан 21. Закона прописује права других лица. Предвиђено је да деца која су за време трајања повреде права и слободе родитеља рођена у установама за извршење санкција имају право на здравствену заштиту и друга права из здравственог осигурања, као и право на обештећење за

нематеријалну штету. Брачни друг, деца и родитељи, односно браћа, сестре и ванбрачни партнер рехабилитованог лица имају право на рехабилитационо обештећење, а наследници рехабилитованог лица имају право на враћање конфисковане или одузете имовине, односно обештећење за ту имовину.

Члан 22. Закона предвиђа да се рехабилитованом лицу признаје време лишења слободе као посебан пензијски стаж у двоструком трајању. Поред посебног пензијског стажа, рехабилитованом лицу признаје се и време незапослености по престанку лишења слободе као посебан пензијски стаж у ефективном трајању, а најдуже две године, ако је незапосленост узрокована повредом права и слобода. Ова лица, према члану 23. Закона, имају и право на месечну новчану накнаду (посебан додатак) у висини од 50% од просечне месечне плате у Републици у предходној години, под условом да су остварили посебан пензијски стаж од најмање осам година.

Чланом 24. Закона прописано је право на здравствено осигурање и услов за остваривање тог права. Ово право може остварити рехабилитовано лице и деца која су за време трајања повреде права и слободе родитеља рођена у установама за извршење санкција, под условом да већ нису здравствено осигурана.

Чланом 25. Закона предвиђено је да рехабилитовано лице, односно његови наследници имају право на враћање, односно обештећење за конфисковану или одузету имовину, у складу са законом који уређује враћање одузете имовине.

Члан 26. Закона прописује право на обештећење за материјалну и нематеријалну штету (рехабилитационо обештећење). Рехабилитовано лице има право на обештећење за материјалну штету узроковану повредом права и слобода, као и право на повраћај наплаћених новчаних казни и трошкова поступка. Деца која су за време трајања повреде права и слободе родитеља рођена у установама за извршење санкција имају право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, а брачни друг, деца и родитељи, односно браћа, сестре и ванбрачни партнер, ако је између њих и умрлог рехабилитованог лица постојала трајнија заједница живота, имају право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због смрти рехабилитованог лица.

Члан 27. Закона прописује да се захтев за рехабилитационо обештећење може поднети Комисији за рехабилитационо обештећење, чији састав и рад ближе прописује министар правде. Предвиђено је да наведена Комисија доноси одлуке којом потпуно или делимично усваја захтеве, као и да се у поступку пред Комисијом може постићи споразум о врсти и висини накнаде штете. Уколико захтев није усвојен, подносилац захтева може поднети тужбу за рехабилитационо обештећење надлежном суду. Комисија ће се образовати подзаконским актом министра правде и имаће највише пет чланова, од којих ће обавезно један или више чланова бити државни службеници Министарства правде. Уколико члан комисије не буде државни службеник Министарства правде, имаће право на месечну накнаду у фиксном износу која неће бити већа од просечне месечне нето зараде у Републици Србији, али само за месеце у којима Комисија заседа.

Члан 28. Закона прописује да је одлука Комисије којом је усвојен захтев, односно споразум о рехабилитационом обештећењу извршна исправа.

Члан 29. Закона прописује обавезу вођења јединствене евиденције поднетих захтева и правноснажних решења о рехабилитацији. Ову евиденцију води Министарство правде.

Чл. 30. до 33. Закона представљају прелазне и завршне одредбе.

Члан 30. Закона предвиђа да ће се поступци започети по одредбама важећег Закона о рехабилитацији окончати по одредбама тог закона, да лица која су до сада рехабилитована остварују права на основу рехабилитације на основу овог закона, као и да правоснажно одбијање захтева за рехабилитацију по ранијим прописима није сметња за подношење захтева за рехабилитацију под условима из овог закона.

Члан 31. Закона предвиђа рок за доношење подзаконских аката.

Члан 32. Закона предвиђа престанак важења постојећег Закона о рехабилитацији.

Члан 33. Закона предвиђа ступање закона на снагу.

IV. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА

За спровођење овог закона није потребно обезбедити додатна финансијска средства у буџету Републике Србије.

V. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА ПО ХИТНОМ ПОСТУПКУ

Предлаже се да се закон усвоји по хитном поступку, због тога што би неусвајање закона имало штетне последице за остваривање права рехабилитованих лица, с обзиром да закон предвиђа већи број права која ова лица до сада нису могла да остваре. Поред тога, усвајање овог закона је и један од приоритета у процесу придруживања Републике Србије Европској унији.